

«el pardal quan s'ajucava - al tarongé, / el pardal quan s'ajucava - feya remó, / per veure si 'l sentiria - la seva amor», MilàF (*Romlo.*, 530.2, potser S. XVI, i recollit al Penedès).

En el P. Val. la innovació va consistir a eixamplar el radi d'aplicació de *pardal*, el més corrent de tots els moixons, fins a fer-ne la designació genèrica del moixó i àdhuc de tot ocell petit. La diferència que, després del temps de StVicentF, s'havia anat establint entre l'ús tradicional i de les terres del Nord, i l'ús val., la marca ja OPou (1575) amb el seu sistema de donar l'un darrere l'altre els termes usuals en l'una (val.) i en l'altra terra (Princ.): «caça de *pardals* o *moixons*, caça de ocells: *aucupium*» (*ThPu.*, 55). En l'ús popular allà, no sols *moixó* no s'usa, sinó que fins i tot el mot *ocell* s'hi ha envellit, esdevenint cosa exclusiva del català o valencià literari (Renat, «El Camí», 14-IV i 1-IX-1934), i la gent popular li fa fer el paper de l'un i de l'altre. Ja escrivia Carles Ros, mj. S. XVIII, en el seu romanç «pedagògic»: «els antics escrigueren / en fulles sutils de plom / --- eren les plomes / de canya, no de *pardals*» (v. 198).

Pardal hi és també el terme genèric per designar els ocells mitjans i fins aus més grosses: a CastPna. parlant de les peces importants que surten a perseguir els caçadors urbans, com la *bequeruda* (1961); a Sueca, els caçadors de l'Albufera es reparteixen i sortegen cada any les *replaces*, rodals des d'on poden disparar a ocells tan considerables com el siverd o les fotges; i les anomenen *tirades de pardals*, amb nom propi i tradicional des de moltes generacions (segons llistes ja antigues, que em facilità, amb aquestes velles designacions, Fermí Cortés, 1964).

Allà pot designar, fins i tot, el màxim: «El *Pardal de Sen Joan* és l'àliga de bronze, emblema del Sant»; i, figuradament, per a figures humanes de massa embalum per comparar-les amb el modest *Passer domesticus*: «Huendos, bruyxos y bruyxes: moltes cosòtes hem oft contar quant érem chics, d'eixos *pardals* y *pardales*», MGadea (*T. del Xè I*, 164, 115). Fins a l'extrem que per designar genèricament els moixons es prefereix l'ús del diminutiu *pardalet*: a la Pobla de Vallbona m'ensenyaren algunes casetes campestres usades pels qui els hi paren, dient-me «aquella és una *parança de pardalets*» (1962).

I no és que en el P. Val. no degué haver-se produït l'embaràs causat per l'ús obscè del mot; car es nota subjacent en el passatge citat de JRoig, on parlant de l'abús sexual, el *pardal* fa una aparició un poc inesperada, fins a fer-nos cavillar si aquí aquest pardal que s'envelleix a còpia de «fruitar» massa no és...; allà, però, la llengua es resistí a aqueixa introducció d'un mot foraster, i es limità a cercar mots substituïts de l'ús estricte i propi del mot *pardal*, usant en lloc d'aquest, *pardal teuladi* ('pardal de teulades' pròpiament), *xarau* o (*pardal*-)vilero. I no essent ja tan exposat l'ús de *pardal* a frases relliscoses, i insinuacions iròniques, quan es tractava de gran volatils, quedà lliure per entendre's com a terme aplicat laxament a tota mena d'ocells.

El fet que en el Migjorn peninsular el mot comptava amb ferma base popular d'arrelament, en data ja mossàrab, degué contribuir a fer-lo més resistent en terres valencianes: *bartal* figura en el nostre *RMa.*, traduït al llatí com a *p(a)sser* (p. 36, a interpretar fonèticament com *partál* o *pardal*); *partál* en els cordovesos Rabí ben Zaid (a. 961) i Abencuzman [S. XII], així com en el saragossà-català Abenbeclarís [princ. XIII], en el granadí *PALc.*; i nombrosos moros espanyols que dugueren aquest sobrenom (Simonet), des de l'avi d'Almansor fins als moros de l'Alpujarra (Pz. de Hita, II, 16); des d'aquí va ser portat *berial/borial*, pels nostres moriscos, a l'àrab rifeny i marroquí (Lerchundi) i *bärtal* a la resta del Marroc (Brunot, *Textes Ar. de Rabat*, Gloss., 32-34) i de Barbaria (Boqtor; Dozy I, 73a). Avui *Pardal* cognom valencià.

La història dels mots PARDAL, GORRIÓN i PARDO va ser tractada a fons per a tot el conjunt hispànic, en aquests tres articles del *DCEC/DECH*, i a ells ens podem remetre. En castellà apareix des de 1252 fins a la fi del S. XIV; àdhuc en el XV, en què ja va generalitzant-se *gorrión*, fins a anul·lar allà l'ús de *pardal*, que solament ha restat en el ribagorçà de Graus, així com a Múrcia, amb algunes supervivències a la zona lleonesa (sobretot Astúries, i algun ús figurat a Salamanca). En portuguès es documenta *pardal* des del S. XIV; i, com a *pardal* o *pardau* (-ANUS), en les diverses variants gallegues (on en part és la Fringilla linaria). En canvi l'àrea del mot cessa bruscament a la nostra frontera Nord i des d'allí comencen els representants de *PASSER*, -ERALIS, -ERATTUS, i *PARRA* (veg. Rolland, *Faune Pop.* II, 154-62, x, 23-29, 230, *ALF*, 866), ètimons dels quals certament no pot descendir el nostre mot; sobre el darrer veg. infra *PAR-RA* II.

Com a ètimon no dubtem que es tracta del grec *πάρδαλος* descrit bastant detalladament per Aristòtil (*Hist. Anim.* IX, 23); i, encara que certs punts de la descripció semblen correspondre més aviat a l'estornell, bastants dels detalls (color gris cendrós, vol a esbarts i algun altre) corresponen netament al pardal; Aristòtil ja ens adverteix que s'expressa en termes aproximats, les dues o tres espècies de moixó en què sembla pensar són totes elles molt afins, i ja hem vist que, també en les llengües hispano-romàniques, el tipus *pardal* s'ha aplicat a diverses espècies, un poc o bastant diverses (veg. els detalls d'això en *DECH* IV, 398a5-40 i n. 4).

Passant a l'aspecte fonètic, encara que no és impossible que *πάρδαλος* tingués llarga la vocal medial, s'ha de creure en principi que la tenia breu (per més que certs detalls filològics en grec ens priven de descartar aquella idea, *ibid.*, 398a30-33); de tota manera la cosa més versemblant és admetre que, en llatinitzar el mot *pardalos*, fos adaptat, com a *PARDĀLIS, a la forma de la terminació corrent llatina -ĀLIS, ajudant-hi els detalls grecs alludits.

Acabo recordant que d'una denominació afí a la present ha de venir la denominació castellana i gallegoportuguesa del color PARDO (*DECH*). Mot no ca-